

ДЕЯКІ ОЗНАКИ ЛІДЕРА «МАФІЇ»

І.В. Сервецький

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри спеціальної
техніки та оперативного-
розшукового документування
Національної академії внутрішніх справ,
Ю.Ю. Чуфрін
здобувач*

Постановка проблеми. Суспільство поступово починає звільнятися від злочинної ідеології [1] і таке поняття як «мафія» (італ. maf(f)ia) – таємна організація як форма організованої діяльності [2, с.298] поступово входить до наукового обігу, за допомогою якого ми намагаємося пояснити проблеми сучасного суспільства, а саме: зростання злочинності, особливо її організованих форм, насилля, жорстокості, корупції, «мафіонізація» (автор) суспільства тощо.

Мафіозні утворення, які зароджувались, сформувались та набрали завершеної форми в Україні існують у всіх сферах суспільного життя, а їх лідери з трепетом чекають свого викриття та притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, що ними так ретельно готувались, вчинені та приховуються.

На боротьбу з мафією Президент України залучає громадськість у формі громадського обвинувача, яким може бути будь-яка фізична або юридична особа, яка безпосередньо є потерпілою від кримінального правопорушення або якій стало відомо про вчинення щодо інших осіб кримінального правопорушення, щодо якого допускається кримінальне провадження у формі громадського обвинувачення, та яка подала слідчому, прокурору заяву, повідомлення про вчинення відповідного кримінального правопорушення та заяву про проведення кримінального провадження у формі громадського обвинувачення [3].

Цьому передуює загострення криміногенної ситуації, глибокий аналіз причин та умов, місце і роль мафії у всіх сферах суспільного життя: економіки, політики, соціальної, воєнної інформаційних сферах нашого суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій у сфері протидії організованій злочинності дослідження Ю.А. Вакутіна, М.П. Володька, О.І. Гурова, А.І. Долгової, О.О. Дульського, С.В. Дьякова, Ю.Г. Козлова, М.Й. Коржанського, О.О. Кваши, В.І. Литвиненка, В.А. Лукашевич, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, В.С. Овчинського, А.Р. Ратінова, В.Ю. Шепітька та ін. свідчать про все більший інтерес суспільства до заборонених раніше тем наукового, політичного, кримінологічного, соціологічного та психологічного дослідження.

Мета статті полягає в спробі теоретичного осмислення та наукового обґрунтування суті та змісту суспільної небезпеки «лідера мафії» злочинної організації для очищення, подальшого розвитку та удосконалення демократичного суспільства.

Основні результати дослідження. Прогнозуючи зростання організованої злочинності, слід зазначити, що подальшу інтенсивну консолідацію злочинного середовища у найвищу її форму «мафію», укріплення, взаємодопомога, у тому числі транснаціональних і міжрегіональних структур, свідчить про цілеспрямованість дій у розширенні контролю за найприбутковішими сферами, галузями економіки, легального і тіньового бізнесу, посягань на власність і матеріальні цінності держави та громадян.

Кількісний склад, форми і методи злочинної діяльності лідера «мафії» становить найвищий ступінь захисту, сконсолідованих груп, середовищ, замкнутих товариств, зокрема за рахунок неабиякого таланту, нахабності, вмінню їх лідерів прилаштуватись до будь-якої ситуації (стихійного лиха, війни) та одержувати надприбутки.

Лідер, як правило, зростає в середовищі найближчого оточення одноступінців, за яким визнано право приймати відповідальні рішення у складних ситуаціях мікромафії.

Дослідженню проблем кримінального права щодо відповідальності організованих груп присвятили свої праці такі вчені як М.Й. Коржанський, О.О. Кваша, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, О.В.Савченко, В.Ю. Шепітько та ін. але проблема відповідальності лідера мафії була малодосліджена і не вирішеною є до сьогоднішнього часу.

Перемога демократичних цінностей дозволяє об'єктивно підходити до вивчення поняття «лідер мафії» та всі складові чинники цього поняття, а саме: кримінально-правові, кримінологічні, соціальні, психологічні тощо.

Серед вчених: В.М Бикова [4], А.В. Шеслера[5], А.Б. Коваленко [6], В.Е. Корноухова [5], А.В. Самохіна [7] має місце думка про те, що поняття «лідер злочинної групи» ширше за поняття «організатор». Крім того, вони допускають, що використання цих чинників, з урахуванням їх різноплановості має своє підґрунтя.

Організатор може бути виявлений і в простих злочинних групах, в організованій групі та злочинній організації. При цьому його роль полягає у створенні групи, розробленні плану вчинення злочину, об'єднанні співучасників та керівництві їх діями, він завжди усвідомлює характер дій, що повинні бути здійснені тими, хто входить до таких груп.

Кримінальним кодексом визнаються такі види співучасників: організатор, виконавець, підбурювач і пособник, які об'єдналися для умисної, протиправної діяльності.

На думку М.І. Мельника, кримінально – правова концепція співучасті базується на основі оцінки ступеня участі співучасників у вчиненні злочинних акцій, відтак – характеру кожного із учасників групи [8, с.84]. Більше того, проблема співучасті, належить до тих проблем, де розбіжність сфери дії кримінального права без знань соціології, психології вирішити не можливо. Як стверджую І.П. Рущенко правовий аналіз співучасті, можливо, і достатній для юридичної кваліфікації групових злочинів, але не відповідає інтересам кримінології [9, с. 142].

Формуючи уявлення про особистість організатора (лідера) злочинної групи, як про об'єкт наукового дослідження лише в межах психологічного і соціально-психологічного аналізу не дає відповіді на запитання про ролеву кримінальну відповідальність, що значно ускладнюється тим, якщо у вчиненні злочину можуть брати участь декілька осіб [10, с. 28].

Наприклад, у кримінальному праві організатором злочинної групи визначається, як правило, особа, що організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням, а також особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації (ст.27 КК України) [11].

Аналізуючи визначення організатора злочину в ст.27 КК України, за наведеним критерієм не можна визначити головні ознаки і характерні форми лідера, які притаманні організатору злочинних угруповань, а саме: утворення організованих злочинних груп чи злочинних організацій, тобто сукупність активних дій (формування, заснування, створення) стійкого об'єднання у формі організованої групи чи злочинної організації для вчинення злочинів [11].

Основним завданням лідера, не є тотожне з організатором на початковому етапі, – створити (заснувати) стійке об'єднання осіб, в якому поєднати зусилля, в першу чергу психологічного об'єднання, добровільне визначення одного з учасників лідером, далеко не з злочинною метою. Створення такого об'єднання є необхідною умовою для досягнення визначеної лідером мети сумісної діяльності. Лідер завжди керує групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією, наполягає на виконанні низки дій, спрямованих на загальне управління процесом підготовки, функціонування, забезпечення конспірації як стійкого об'єднання осіб.

На думку М.І. Мельника і М.І. Хавронюка, організатор, крім того, керує підготовкою або вчиненням злочину та забезпечує фінансуванням, приховує злочинну діяльність [8, с.87].

Лідер злочинного угруповання може функціонувати лише в організованій (стійкій) злочинній групі чи злочинній організації, що передбачає: планування тривалої злочинної діяльності; розробку нових методів вчинення злочинів; підтримку зв'язків між членами групи; контроль за дисципліною; регулювання матеріального забезпечення групи; підбір нових співучасників; збір інформації щодо можливості вчинення нових злочинів [8, с.136]. Лідерство і керівництво взаємопов'язані речі, які не можуть існувати одне від одного. Визначення лідера злочинної групи дає можливість більш точно розкрити його соціальну природу, здібності і функції тільки в групі. У кримінальному праві загальноприйнятими є форми організації і керівництва організованими злочинними організаціями.

На думку Л.Ф. Гули, лише ці дві форми стосуються всіх об'єктів, на які може бути спрямована діяльність організатора злочину, де функції організації та керівництва злочином чи злочинним угрупованням здійснює одна особа –

організатор [12]. Такого поняття як «лідер злочинної організації» у кримінальному праві не має. Тому ми пропонуємо внести до ст.28 КК України поняття лідера – злочинної організації. У працях Г.М. Андреева поняття керівника повністю нівелюється з поняттям організатора (лідера): «організатор», будучи керівником спільної злочинної діяльності кількох осіб, є творцем злочинного співтовариства, керівником підготовки чи вивчення злочину [14, с.9].

Практика боротьби з організованою злочинністю свідчить про те, що в діяльності організованих злочинних груп виникають певні причини заміни їх лідерів. До таких причин слід віднести: самоусунення лідера від керівництва; втрата лідерських якостей; провали у плануванні, несправедливого розподілу викрадених коштів тощо призводить до втрати ним авторитету – лідерства. У таких групах точиться жорстока боротьба за лідерство, що може призвести до його усунення, або фізичного знищення. У групах, де лідера притягують до кримінальної відповідальності, його хворобою або безвісного зникнення, відбувається тривала заміна лідера. За таких обставин злочинна організація, «мафія» змушена обирати іншого лідера, який не створював, не організовував, не планував зазначені злочинні об'єднання, а може бути ефективним керівником. Такі особи називаються функціональними лідерами, які є таким до тих пір, поки успішно функціонує «мафія».

На це звертають увагу й інші вчені, зазначаючи, що до організаторів належать і керівники окремих злочинних угруповань, які не брали участі в створенні злочинної групи, а лише керували її діяльністю, тобто віддавали вказівки щодо безпосереднього виконання злочину. У такому розумінні особа організатора злочину й особа керівника вже розділяються, керівник існує відокремлено і незалежно від організатора [12]. Необхідно зазначити, що практична діяльність проводить фактичне розмежування між організаторами і керівниками злочинної діяльності, не роблячи при цьому різниці між ними в юридичному аспекті: «Керівники – ті з співучасників, які шляхом спрямування злочинної діяльності як виконавців, так і інших співучасників, вчиняють злочини. Керівники можуть і на місці керувати виконанням злочинних дій, розставляти людей, встановлювати і узгоджувати їх діяльність».

Оскільки організаторів часто поєднують в одній особі організатора і керівника, лідера, то в законі не робиться різниці між тими або іншими, вони завжди згадуються разом, але функції їх можуть бути відокремлені. Слід зазначити, що ці поняття уособлюють основні форми організаторської діяльності, а саме: організацію та керівництво. Термін «організовувати» використовується в значеннях, де вони безпосередньо стосуються діяльності організатора злочину щодо організації злочину чи створення «мафії», а саме: створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати певні заходи, розробляючи їхню підготовку і проведення; згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою зосереджувати, мобілізувати, спрямовувати когось на що-небудь; чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь.

Термін «керувати» означає: спрямовувати діяльність когось, чогось; бути на чолі когось, чогось; давати вказівки; розпоряджатися [15, с.258]. Член

групи, який спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах певної, специфічної і доволі значущої ситуації, щоб забезпечити організацію спільної діяльності людей для найшвидшого і успішного досягнення спільної мети, і є лідером [6, с.272].

Отже, необхідно внести зміни до ст.28 КК України, з метою встановлення відповідальності лідера, а також створення та функціонування «мафії».

У вітчизняній **кримінології визначення** організованої злочинності з'явилися лише в останні роки, і вони досить різноманітні. Деякі вчені характеризують організовану злочинність як складний вид кримінальної діяльності, що здійснюється у великих масштабах організованими групами, які мають внутрішню структуру, отримують доходи шляхом створення й експлуатації ринків незаконних товарів і послуг. Інші під організованою злочинністю розуміють відносно масову групу стійких і керованих об'єднань злочинців, які займаються кримінальною діяльністю у вигляді промислу та створюють систему захисту від соціального контролю з використанням таких протиправних засобів, як насилля, залякування, корупція та розкрадання у великих розмірах [16]. Такі дослідники, як О.М. Джужа визначають, що у кримінологічній науці **лише формулюється** визначення організованої злочинності як вітчизняними, так і зарубіжними теоретиками та практиками. [17]. У той час, коли ці вчені прославляли злочинну ідеологію комуністичного ідіотизму в США у 1970 р. був прийнятий закон про боротьбу з організованою злочинністю [18]. Під організованою злочинністю О.М. Джужа розуміє: 1) «системно пов'язану сукупність злочинів, учинених учасниками стійких, ієрархізованих, планомірно діючих злочинних структур (груп, співтовариств, асоціацій), діяльність яких прямо або опосередковано взаємно підтримується та узгоджується, будучи спрямованою на отримання максимального прибутку зі злочинного бізнесу на певній території або у певній сфері, що є під її контролем»; 2) «це багатозначний різномірний та складно структурований феномен суспільного життя, який виник та розвивається в результаті прагнення (активності) частини членів суспільства змінити у кримінальний спосіб його цивілізовану, перш за все, правову упорядкованість, і в інтересах власного збагачення та отримання на цій основі фактичної влади». Крім того, організовану злочинність визначають як функціонування стійких керованих об'єднань злочинців, які займаються вчиненням злочинів як своєрідним бізнесом та створюють систему свого захисту від соціального контролю за допомогою корупції [17], але він не веде мови про діючих членів організованих угруповань, сфер їх злочинної діяльності, форм і методів приховування злочинної поведінки, а тим більше про «мафію» нажалі в роботі немає. Це свідчить про схоластичний, лженауковий набір слів, фраз, які не дозволяють громадянам зрозуміти сутність злочинної діяльності, а навпаки так заплутують та приховують істинну суть, зміст та суспільну небезпеку «мафії».

Отже, для **кримінологічного дослідження** вихідними є поняття лідерства і лідера, розроблені соціальною психологією; кримінологічне поняття лідерства повинно враховувати специфічні аспекти діяльності груп, яким притаманний цей феномен, оскільки «протиправна поведінка має свою специфі-

ку» [19, с.353]. Так А.Ф Гула, під соціально-психологічною природою лідерства розуміє як його суть, так і походження, оскільки вони нерозривно пов'язані [12]. Визначення суті й походження лідерства передбачає: визначення психофізіологічної детермінації лідерства; визначення соціальної детермінації лідерства; визначення специфіки лідерства як соціально-психологічного явища. Термін «організатор» вживається на означення особи, яка «організовує, засновує, налагоджує або впорядковує що-небудь» [20, с. 679].

На це вказує у **соціологічному** дослідженні І.П. Руценко, який вказав, що соціологи не перетинали умовного бар'єру: за часів СРСР дослідження проблем злочинності соціологами практично не проводилися, отже не склалася і відповідна наукова галузь. Цьому сприяла низка обставин: ідеолого-політичні перепони, цензурні обмеження, галузева монополія кримінологів, які працювали «під дахом» практичних правоохоронних органів і академічних юридичних установ. Обмеженість переважно юридичного підходу до проблеми злочинності позначилася на якості й результатах кримінологічних досліджень, які не задовольняють сучасним науковим вимогам та потребам демократичного суспільства [9]. Тому, погоджуючись з думкою І.П. Руденко, нам необхідно терміново усунути з керівних посад усіх колишніх цензорів, їх квазісімейні клани, позбавити «мікрамафії» монополізації науки, а «ярих служителів режиму Януковича», призвати до відповідальності. [9].

Відроджувати науку необхідно з нуля, тими вченими, які здатні говорити правду про злочинність, адекватно реагувати на виклики часу.

Психологію цікавлять поряд із іншими проблемами також і загальні закономірності групової поведінки. Знання загальних властивостей і тенденцій у поведінці різних соціальних груп дає можливість ближче підійти до передбачення поведінки окремих її представників [4, с.155–156]. Іншими словами, знання соціально-психологічних особливостей злочинних груп створює базу для прогнозу індивідуальної протиправної поведінки, організаторської, зокрема. Тому для повної кримінологічної характеристики особистості лідера злочинної групи необхідним є аналіз організатора злочину з використанням категоріального апарату соціальної психології. Такий підхід (аналіз з позицій соціальної психології) до вивчення злочинності в цілому і групової зокрема не є новим [21, с.10; 11]. Проте тепер він не знайшов достатнього застосування у диференційованому вивченні окремих категорій злочинців. До таких категорій злочинців, безперечно, належать й лідери «мафії». У соціально-психологічній науці при характеристиці динамічних процесів у малих групах виникають запитання стосовно того, як група зорганізується, хто бере на себе функції її організації, який психологічний «малюнок» діяльності з управління групою. Отже, актуальність вивчення лідерства як соціально-психологічного явища визначається насамперед тим, що останнє становить один із найбільш значущих чинників групової інтеграції, які сприяють досягненню групових цілей з найбільшим ефектом. Ці аспекти вочевидь і обумовлюють те, що проблема лідерства та керівництва є однією з кардинальних проблем соціальної психології. Зважаючи на вищенаведене, зрозуміло, що примат соціальної психології у дослідженні проблем лідерства обумовлює певні особливості вивчення цього

феномена іншими науками: по-перше, існуючі в інших дисциплінах концепції традиційно співвідносяться з аналізом лідерства в малих групах; по-друге, при пізнанні лідерства в інших науках використовується категоріальний апарат соціальної психології.

Отже, лідер (від англ. leader – вождь, керівник, ватажок) – той, хто здатен здійснювати соціально-психологічний вплив на членів організованого злочинного угруповання «мафію» з метою досягнення максимального ефекту [22, с. 433]. Тобто лідер у психологічному аспекті – це завжди ведучий, за яким визначається центральна роль в організації міжособистісних відносин. [12]. Як підтверджує практика, лідер – член групи, за яким визначається право приймати відповідне рішення у значущих для групи ситуаціях; найавторитетніша особа для «мафії», яка реально відіграє центральну роль в організації сумісної діяльності та регулюванні взаємостосунків у «мафіозному утворенні».

Сутність поняття «лідер» полягає ще й у тому, що це слово має багато супутніх значень, але узагальненим є його авторитет у рядових членів організованого злочинного угруповання. університету внутрішніх справ – це повага до лідера. Особа, яка користується впливом, заслуговує на повну довіру більшості членів організованого злочинного угруповання [15, с. 6]. Той, хто керує, називається керманичем, що править кермом, так само вождь – проводир, отаман, ідейний і політичний керівник. Керівник – той, хто керує ким-небудь, чим-небудь, очолює когось або щось. Слово керувати ще можна визначити як верховодити, ватажувати, опановувати, водити вперед, урядувати, тобто скеровувати дії інших, розпоряджатися [20, с. 425]. Тлумачення слова «розпоряджатися» – це складова функція управління: давати розпорядження, накази, поводити себе як командир [15, с. 531].

Щоб стати лідером мафії, людина повинна мати певну сукупність особистісних соціально-психологічних якостей, зокрема – доволі високий рівень ініціативності й активності, досвід і навички організаторської діяльності, зацікавленість у досягненні групової мети, бути поінформованою щодо справ групи, достатньо товариською й особисто привабливою, а також відзначатися високим рівнем престижу й авторитету в групі. Лідерство за своєю природою є результатом як об'єктивних (інтереси, мета, потреби і завдання групи в конкретній ситуації), так і суб'єктивних (індивідуально-особистісні особливості індивіда) чинників.

Важливим соціально-психологічним моментом є ознаки лідерства, які розробив Б.Д. Паригін: лідер покликаний здійснювати переважно регуляцію міжособистісних стосунків у групі; лідерство виникає за умов мікросередовища, яким є угруповання; лідерство виникає стихійно; лідерство менш стабільне; висунення лідера залежить від настрою угруповання; лідер самостійно приймає рішення, які стосуються життєдіяльності групи; сфера діяльності групи обмежена груповою належністю [23]. На відміну від лідерства, керівництво є суто управлінським феноменом. Б.Д. Паригін наводить такі відмінності між функціями лідера і керівника: лідер покликаний здійснювати переважно регуляцію міжособистісних стосунків у групі, натомість керівник здійснює регуляцію офіційних відносин групи як певної соціальної організації; лідер-

ство виникає за умов мікросередовища, яким є мала група, керівництво - елемент макросередовища, тобто воно пов'язане з усією системою суспільних відносин; лідерство виникає стихійно, керівник будь-якої реальної соціальної групи або призначається, або обирається, але так чи інакше цей процес є не стихійним, а, навпаки, цілеспрямованим, здійснюваним під контролем різних елементів соціальної структури; явище лідерства менш стабільне, висунення лідера залежить від настрою групи, натомість керівництво – явище більш стабільне; керівництво підлеглими порівняно з лідерством має визначену систему санкцій; процес прийняття рішення керівником (і взагалі в системі керівництва) значно складніший - він опосередкований багатьма обставинами, які не обов'язково мають витoki в цій групі, натомість лідер здебільшого приймає безпосередні рішення, які стосуються групової діяльності; сфера діяльності лідера - здебільшого мала група, де він є лідером, сфера дії керівника ширша, оскільки він репрезентує малу групу в більш широкій соціальній системі [23].

Нами зазначалось, що незалежно від тієї чи іншої злочинної спрямованості організованого злочинного угруповання та злочинів, які вони вчиняють, їм притаманні узагальнені ознаки лідера, які зводяться до того, що це особа, яка: здатна об'єднати навколо себе членів організованого злочинного угруповання; керує діями членів організованого злочинного угруповання; планує такі заходи, що є найефективніші для досягнення злочинного результату; організовує і діє на підставі визначених процедур правил членами організованого злочинного угруповання для досягнення злочинного результату; має велике бажання і вміння мобілізувати членів організованого злочинного угруповання; виступає гарантом керівного становища серед членів організованого злочинного угруповання; має силу волі та здатність вести членів організованого злочинного угруповання до поставленої мети; має вплив на членів організованого злочинного угруповання і здатний мобілізувати їх на вчинення будь-яких злочинних дій [24, с.159].

Лідерські здібності й уміння управляти іншими людьми забезпечуються емоційною «холодністю», що блокує або істотно обмежує суб'єктивні можливості до співпереживання. Ця межа дозволяє зберегти необхідну соціально-психологічну дистанцію з іншими, тверезо аналізувати ситуації, що виникають, з урахуванням усіх найважливіших моментів, і на основі цього ухвалювати раціональні рішення. Між цими групами лідерів існує суперництво, прихована ворожнеча, але через спільність мети і шляхів їх досягнення вони взаємодіють. «Лідер» - частіше не судимий, вельми розумний, освічений, володіє організаторськими здібностями, в якості консультантів має досвідчених професійних злочинців із «авторитетів» і навіть «зłodіїв у законі». В.Л. Васільєв указує, що лідер володіє властивостями організатора: життєвий досвід, хитрість (допомагає спілкуванню з людьми, вміє завойовувати їх довіру, бачити недоліки і використовувати їх у своїх цілях); силу волі (допомагає виявляти наполегливість у досягненні мети, пригнічувати волю інших, підпорядковувати їх своєму впливу); знання злочинного процесу (способи вчинення та приховування слідів конкретного злочину та ін.) [25, с. 373]. Лідери злочинних груп володіють психологічною владою над підлеглими. Самовиникнення та існування органі-

зованих злочинних груп базується на цьому явищі. У психології є таке визначення поняття «влада»: кожен ефект, який проводить індивід, впливаючи на навколишній світ, визначається його владою, що розуміється як здатність, сила, компетентність. Джерела влади – засоби, за допомогою яких суб'єкт, що застосовує владу, зможе забезпечити задоволення відповідних мотивів іншого, затримати це задоволення або запобігти йому.

Отже, чітке визначення лідера організованого злочинного угруповання дозволить не тільки правильно тлумачити це юридичне поняття, але й забезпечити успішну роботу органів внутрішніх справ у боротьбі з організованою злочинністю. Попри різницю у функціональних ролях лідера і керівника, в психологічних характеристиках їхньої діяльності існує чимало спільних рис, що й дає підстави описувати цю діяльність як подібну.

Таким чином, лідерство відображає відносини домінування – підпорядкування, впливу-наслідування у системі міжособистісного спілкування, поведінки та життєдіяльності.

Висновок. З метою посилення кримінальної відповідальності членів мафіозних утворень необхідно доповнити ст.28 КК України наступного змісту: вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією, мафією.

Також необхідно доповнити пунктом 5 цієї статті такого змісту:

Злочини, що вчиняються членами «мафії» або її лідерами, які мають класичну схему протиправної діяльності у вигляді промислу, направлені на підрив авторитету органів влади, державних установ або підміна їх функцій в супереч легальному функціонуванню державних інституцій, втратою моральних цінностей, із застосуванням найдосконаліших засобів та методів протиправної поведінки, зі спеціально-вигаданими правилами та формами протидії правоохоронним органам.

У свою чергу, необхідно доповнити ст.27 КК України наступного змісту:

Співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є лідер, організатор, підбурювач та пособник тощо.

Необхідно доповнити п. 3 ст.27 КК України наступним змістом:

Лідером є особа, яка створила мафіозне угруповання, керувала підготовкою членів мафії щодо вчинення заходів протидії правоохоронній структурі шляхом злочинній діяльності та забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності членів мафії.

Ці обставини необхідно закріпити у ст.67 КК України, які обтяжують покарання, п. 14 наступного змісту: «вчинення злочину лідером мафіозного утворення».

Крім того, дії лідера утворюють об'єктивні обставини злочину і мають наступні ознаки, а саме:

- створення мафіозного утворення та керівництво ним;
- розроблення, впровадження та реалізація злочинних планів;
- зaproвадження індивідуальних заходів конспірації, протидії правоохоронним органам;

фінансове та матеріальне забезпечення організаційних структур (груп, організованих груп, злочинних організацій та мафіозних структур.

Крім того, лідер має суб'єктивні ознаки злочину, а саме:

сильну волю; рішучий характер; нахабність; скритність; хитрість; жадність; невірність; корисливість;

високу мотивацію у задоволенні власних сексуальних потреб, желудочність, алчність, хамство, цинізм тощо.

З соціологічної точки зору лідер – соціалізована особа, яка вміє показати себе з позитивного боку, ретельно приховує свою злочинну діяльність, за особисто розробленим планом конспірації, правил спілкування тощо.

З психологічного боку лідер – має стійку психіку, і як правило, є холериком, сангвініком, флегматиком тощо.

Крім того, лідер байдуже ставиться до проблем суспільства, завжди ведучий, за яким визнається центральна роль в організації діяльності та регуляції міжособистісних відносин у мафіозному середовищі. Лідер має здатність впливати на окремих членів та мафію в цілому. Його авторитет і вплив мають неформальний характер, формуються стихійно і підтримується усіма членами «мафії».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закони України; м. Київ, 9 квітня 2015 року, № 317-VIII

2. Словарь иностранных слов. – [14-е изд., испр.] – М. : Рус. – 606 с.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення ролі громадянського суспільства в боротьбі з корупційними злочинами: Проект закону України: Відомості ВР України від 11 червня 2015 .Ст.23

4. *Быков В.М.* Лидерство в преступных группах / В.М. Быков // Законность. – М., 1997. – № 4. – С. 37–40.

5. *Шеслер А.В.* Социально-психологическая характеристика преступных формирований / А.В. Шеслер // Курс криминалистики. Общая часть; [отв. ред. В.Е. Корноухов]. – М. : Юристь, 2000. – 325 с.

6. *Коваленко А.Б.* Соціальна психологія: [підручник] / А.Б. Коваленко, М.Н. Конев. – К. : Геопринт, 2000. – 400 с.

7. *Самохина А.В.* Функции лидера в организованной преступной группе / А.В. Самохина // Следователь. – 2000. – № 3. – С. 16–19.

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [4-те вид., перероб. та доповн.] – К. : Юридична думка, 2007. – 1184 с.

9. *Рущенко І.П.* Соцологія злочинності: автор. ... док. соц. наук. – Харків, 2001. – 36 с.

10. *Ратинов А.Р.* Личность в преступной группе / А.Р. Ратинов, В.А. Лукашевич, В.А. Ратинов // Личность преступника как объект психологического воздействия. – М. : Юристь, 1979. – 366 с.

11. Кримінальний кодекс України. / Відомості Верховної Ради України. ВВР, 2001, № 25-26, Ст.131.

12. Гула Л.Ф. Відмежування функцій лідера організованої групи від інших співучасників злочину. / Л.Ф. Гула // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: «Юридична». – 2013. – Вип. 1. – С.349-360.

13. Столбовий В.П. Правова характеристика організатора, керівника, лідера організованих злочинних угруповань / В.П. Столбовий, С.А. Капітанчук // Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України. – Львів : ЛЮІ МВС України, 2004. – № 1. – С. 124–146.

14. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М. : Изд. МГУ, 2003. – 364 с.

15. Тлумачний словник української мови / [укл. Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига]. – Х. : Синтекс, 2002. – 672 с

16. Горремов С. Організовані злочинні угруповання в теорії вітчизняного кримінального права / С.Горремов // Вісник прокуратури. – 2002. – № 3.

17. Джужа О.М. Профілактика злочинів / Джужа О.М. – 13.1. Поняття, стан і тенденції організованої злочинності. [Електронний ресурс]: Режим доступу: westudents.com.ua/.../68802-131-ponyattya-stan-tendents-organzovano-.

18. Закон США Про боротьбу з організованою злочинністю і корупцією. Прийнятий 15 жовтня 1970. enWIKI: Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act

19. Зотова О.И. Проблемы отклонения поведения / О.И. Зотова // Психологические проблемы социальной регуляции поведения. – М. : Наука, 1976. – 420 с.

20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

21. Антонян Ю.М. Социальная среда и формирование личности преступника (неблагоприятное влияние на личность в микросреде) / Ю.М. Антонян. – М. : Мысль, 1975. – 210 с.

22. Большая Советская энциклопедия: В 30 т. / [гл. ред. А.М. Прохорова]. – [изд. 3-е]. – М. : Советская энциклопедия, 1973. – Т. 14. – 624 с.

23. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории / Б.Д. Парыгин. – М. : Мысль, 1981. – 122 с

24. Сервецький І.В. Деякі ознаки лідера організованого злочинного угруповання / І.В. Сервецький, В.В. Гелетей // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – Луганськ, 1999. – Вип. 3. – С. 151–160.

25. Васильев В.Л. Юридическая психология: [учебник для вузов]. – [4-е изд., доп. и перераб.] / В.Л. Васильев. – СПб. : Питер, 2008. – 656 с.

Сервецький І.В., Чуфрін Ю.Ю. Деякі ознаки лідера «мафії»

У статті досліджується питання кримінальної відповідальності лідера «мафії». Розглянуті проблеми кваліфікації лідера мафіозного утворення, запропоновано поняття «мафія» як мафіозне утворення та пропозиції щодо посилення відповідальності лідера та членів мафії.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, лідер мафії.

Сервецький І.В., Чуфрін Ю.Ю. Некоторые признаки лидера «мафии»

В статье исследуется вопрос уголовной ответственности лидера «мафии». Рассмотрены проблемы квалификации лидера мафиозного образования, предложено понятие «мафия» как мафиозное образование и предложения по усилению ответственности лидера и членов мафии.

Ключевые слова: уголовная ответственность, лидер мафии.

Servetskyy I.V., Chufrin Y.Y. Features leader of the «mafia»

The article examines the question of criminal responsibility leader of the «mafia». The problems of skills formation mafia leader, proposed the term «mafia» as a mafia establishment and proposals for strengthening the responsibility of the leader and members of the Mafia.

Keywords: *criminal liability, the leader of the Mafia.*

Стаття надійшла до редакції 21.05.2015.